Emek Gelirleri Üzerindeki Ağır Vergi Yükü

Gerçek kişilerin gelirlerinin vergilendirilmesini düzenleyen Gelir Vergisi Kanunu'nda, gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarı olarak tanımlanmış ve sonrasında vergilendirilecek gelir unsurlarının; ticarî kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ile diğer kazanç ve iratlar olduğu düzenlenmiştir. Belirtilen gelir unsurlarından ücretler ise, yine aynı Kanun'da *"İşverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara, hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar (mal) ile sağlanan menfaatler"* şeklinde ifade edilmiştir.

Türk vergi sisteminde vergi gelirlerinin genel yapısına bakıldığında görüntü şu şekildedir:

Anayasa'nın 73'üncü maddesinde *"Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür."* düzenlemesiyer alsa da, bu düzenlemeye aykırı olarak, vergi gelirlerinin %61'i mali güç dikkate alınmadan tahsil edilen harcama ve tüketim vergilerinden, %31'ise ise gelir/kazanç vergilerinden oluşmaktadır. Servet/mülkiyet unsurlarından alınan vergilerin vergi gelirleri içerisindeki payı %1,9 oranı ile yok denecek seviyededir. Vergi gelirlerinin yaklaşık %31'ini oluşturan kazanç vergilerinin %58'i gelir vergisinden, bu verginin %92'si ise kesinti yoluyla (istatistiklerde açıklanmasa da kesinti yoluyla alınan verginin neredeyse tamamına yakın kısmı ücretlerden) alınmaktadır.

Bu tabloya göre, Türkiye'de, kazanç vergilerinin yarısı ücret gelirlerinden, diğer yarısı ise gerçek kişilerin sermaye gelirlerinden ve kurumsal kazançlardan alınmaktadır.

Belirtilen ağır tablonun iki temel nedeni vardır: Bunlardan birincisi, ücret gelirlerinin vergilendirilmesinde dikkate alınacak giderlerin ve istisnaların yok denecek kadar az olması, ikincisi ise vergi uygulamalarında önemli olan *"ayırma kuramının"* dikkate alınmadan, ücretlerin artan oranlı tarifeyle (gelir arttıkça vergi oranının da artması şeklinde) %15 ila %40 oranlarında vergilendirilmesidir.

Emek Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Dikkate Alınan Giderler Çok Sınırlıdır:

Gerçek kişilerin sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinde onlarca gider/maliyet unsuru dikkate alınırken, gerçek kişilerin kazançları üzerinden alınan vergilerin en önemli kaynağını oluşturan ücret gelirlerinin vergilendirilmesinde çok sınırlı giderler dikkate alınmaktadır.

Örneğin, ticari kazançlarda, kazancın elde edilmesi ve sürdürülmesiyle ilgili genel giderler (başta finansman giderleri olmak üzere, işle ilgili her türlü gider), seyahat ve ikamet giderleri, taşıt giderleri, ayni vergiler, sermaye unsurları için hesaplanan aşınma payları (amortismanlar) dikkate alınmakta; safi tutar olarak dikkate alınan menkul sermaye iratlarında ayrıca depo etme ve sigorta ücretleri gibi menkul kıymetlerin muhafazası için yapılan giderler, temettü hisseleri ile faizlerin tahsil giderleri, menkul kıymetler ve bunların iratları için ödenen her türlü vergi, resim ve harçlar, gider olarak dikkate alınmakta; kira gelirlerinden oluşan gayrimenkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde de, aşınma payları (amortismanlar) ve taşınmazların edinilmesinde kullanılan kredi faizleri de dahil 10'un üzerinde gider unsuru indirim konusu yapılmaktadır.

Ayrıca, belirtilen sermaye gelirleri için beyanname verilmesi halinde, Gelir Vergisi Kanunu'nda yukarıda belirtilen giderler dışında, eğitim ve sağlık harcamaları başta olmak üzere, 20'ye yakın gider ve indirim tutarının dikkate alınacağı belirtilmiştir. (Elde ettiği ücret belli sınır ve tutarları

geçenler de beyanname vererek bu giderlerin bir kısmını beyanname üzerinde indirebilecek olsa da, bu uygulama sınırlı sayıdaki ücretliler için geçerli olacaktır.)

Ücretlilerin vergi matrahı belirlenirken indirilebilecek giderleri ise sadece ve sadece üç tanedir; zorunlu sosyal güvenlik primleri, belli sınırlar içinde kendisi, eşi ve küçük çocukları için ödediği şahıs sigorta (hayat, ölüm, kaza sigortası vb) primleri ve varsa sendika aidatları.

2022 yılında ücretlerde asgari ücret kadar gelirin vergi dışında tutulmasıyla, asgari geçim indirimi (AGİ) olarak tanımlanan düşük tutarlı bir indirim de kaldırılmıştır.

Emek Gelirleri Artan Oranlı Tarifeye Göre Ağır Vergilendirilmektedir:

Emek gelirlerinin vergilendirilmesinde dikkate alınan gider ve indirimler çok sınırlı olduğu gibi; emek gelirleri, vergi literatüründe kabul gören ve emek gelirlerinin sermaye gelirlerine göre pozitif (daha az) vergilendirilmesi gerektiğini ifade eden *"ayırma kuramına"* aykırı biçimde ve tersine ayırma yapılarak ağır bir şekilde artan oranlı vergi tarifesine göre vergilendirilmektedir.

Vergi sisteminde çoğu sermaye geliri %10, %20 gibi düz oranlı vergiye tabi tutulurken (hatta bir kısmı vergilendirilmezken, GVK md. 94, geçici md. 67); ücretler, düşük belirlenmiş vergi dilimlerine göre %15-%40 arasında artan oranlı ağır bir tarifeyle vergilendirilmektedir. O kadar ki, iş sözleşmesini brüt ücret üzerinden imzalayan ücretliler bu vergileme düzeniyle, yılın sonunda yılın başındaki ücretin neredeyse yarısını elde etmektedir.

Bu durumda, zaten fiyat artışları nedeniyle, bu artışları yakalayamayan ya da hiç yapılmayan ücret zamlarıyla reel olarak eriyen ücretler, artan oranlı vergilendirilmeyle de, vergi sisteminde yapısal adaletsizlik tartışmasına neden olmaktadır.

Ne Yapmalı?

İnsanların bedeni ve zihni ile çalışarak, emeğiyle elde ettiği ücret gelirlerinde, gelirin devamlılığı garanti değildir; kira, faiz, kâr payı gibi sermaye gelirleri ise, paranın veya mülkün kazandırdığı gelirlerdir ve süreklidir. Bu nedenledir ki emeğe saygılı bir vergi sistemi, emek gelirlerine pozitif yaklaşarak daha az vergilemek durumundadır. Özetle, *"emek değerli ve kutsaldır; emekle, alın teriyle kazanılan gelir de, paranın ve mülkün sağladığı gelirden daha değerlidir ve korunmalıdır."*

Bu çerçevede; vergi sisteminde yapısal değişiklikler yapılarak, emek gelirlerinin korunması ve ücret gelirlerinin vergilendirilmesinde;

-Ekonomik koşullara göre çok düşük kalan asgari ücret kadar bir tutarın değil, daha anlamlı bir geçim indiriminin (örneğin sendikalar tarafından belirlenen yoksulluk sınırı kadar bir tutarın) vergi dışında tutulması (bu durum, vergiden istisna edilmesi nedeniyle, bazı yüksek ücretlerin asgari ücret olarak gösterilmesini engelleyeceği gibi, kayıt dışı istihdamın azalmasını da sağlayacaktır.),

– Vergi matrahının tespitinde indirim konusu yapılacak giderlerin yeniden tanımlanması ve ücret gelirlerinin elde edilmesi ve devam ettirilmesi için gerekli olan bütün giderlerin (örneğin belgelendirilen kira, gıda, giysi, sağlık, ulaşım, iletişim, eğitim giderleri, ödenen vergiler, kullanılan kredi faizleri vb) indiriminin sağlanması (belge düzeninin sağlanması için olumlu katkı sağlayacaktır.),

-Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinde dikkate alınan, sermaye unsurlarının aşınma payı (amortisman tutarı) gibi, emek gelirlerinde de yaşa ve çalışma koşullarına göre aşınma payı hesaplanarak indirim konusu yapılması,

-Ayrıca, ücret gelirlerinin artan oranlı tarifeyle göre değil, çoğu sermaye gelirinde olduğu gibi düz oranlı (örneğin %15,

%20) vergilendirilmesi; bu durum sağlanamıyorsa vergi tarifesindeki dilimlerin yükseltilerek, düşük ücretlerin yüksek orana tabi dilimde vergilendirilmesinin engellenmesi ve her dilimdeki vergi oranının düşürülmesi,

-İşverenler tarafından sağlanan sosyal yardımların (kreş yardımı, belli sınırın üzerindeki yemek ve yol parası, yakacak yardımı, eğitim desteği vb) ücret tanımından çıkarılarak, vergilendirilmemesinin sağlanması,

çağdaş ve adil bir vergi sistemi için kaçınılmazdır.

Bu yazının özeti 30 Kasım 2025 tarihli BirGün Gazetesi'nde yayınlanmıştır.